

ПРОБЛЕМА ВІДКЛИКАННЯ СТАТЕЙ ТА СПРОСТУВАННЯ ВИКЛАДЕНИХ У НИХ ПСЕВДОНАУКОВИХ МАТЕРІАЛІВ

На сайті Times Higher Education опублікована стаття Девіда Сандерса «Спростування статті про «життя на основі миш'яку» – це добре, але сам процес був отруйним».

У ній йдеться про недоліки спільної роботи рецензентів, редакторів, журналістів та авторів, що призвели до 15-річної боротьби за відкликання статті, яку взагалі не слід було публікувати. Автор задається питанням, чи створює відкликання статті з причин, відмінних від неправомірних дій, небезпечний прецедент? Він вважає, що ні і пояснює чому. У складі прес-релізу Національного управління з аеронавтики та дослідження космічного простору США (NASA) було повідомлення про «астробіологічне відкриття, яке вплине на пошук доказів існування позаземного життя» – йшлося про «відкриття» мікроба, здатного жити навіть за відсутності фосфату – елементу, який раніше вважався необхідним для життя. Бактерія, про яку йде мова, нібито могла рости за відсутності фосфату та включати миш'як замість фосфору до своєї ДНК та РНК. Прозвучало багато гучних заяв про

значення дослідження, описаного у статті, одночасно опублікованій в онлайн-журналі Science. Слід зауважити, що навіть під час цієї, відверто кажучи, незручної події, пролунали тривожні дзвіночки: один з учасників дискусії м'яко заперечив проголошені твердження. Назвавши себе буркотливим, хімік Стівен Беннер спокійно та доброзичливо показав, що мало місце ненаукове обґрунтування і тим самим зруйнував його правдоподібність. Більшість наукової спільноти одразу зрозуміла, що стаття – безглузда, вона порушує усталені хімічні норми, а докази – нічим не підтверджені. Але більшість ЗМІ некритично розрекламували цю статтю, назвавши її провісником наукової революції. Навіть деякі вчені долучилися до цього: один фізик-коментатор написав у «The Wall Street Journal», що стаття «означає, що тепер кожен підручник з біології має бути переглянутий. Навіть саме визначення життя, можливо, доведеться змінити». Інші науковці запекло чинили опір, наприклад мікробіолог Розі Редфілд, наголошував на відсутності реальних доказів включення миш'яку до бактеріальної ДНК, він писав про це у своєму блозі у рамках післяпублікаційної дискусії. Іштван Чабай та Еорс Сатмарі, як і Девід, виявили, що розрахунки та статистика, які використовували автори, були підозрілими. Насправді автори статті про миш'як знали про ці проблеми, але очевидно, були настільки захоплені своїми гіпотезами, що бажали позбутися критичного ставлення до фактів – ретельної перевірки результатів та їх належної інтерпретації. І навіть зараз, коли статтю нарешті відкликали, автори все ще не бажають визнати, що вона була принципово недосконалою, хоча цей факт був очевидним вже у момент публікації. Під тиском численних критичних публікацій у публічному аналізі цієї статті журнал змушений був опублікувати поряд з нею безпрецедентні вісім «технічних коментарів», які повністю вичерпали майже кожен її аспект. Позиція авторів була надзвичайно слабкою, відповіді на закиди рецензентів – нещирими та здебільшого недоречними, хоча і вони також були опубліковані. Чому видання, що розрекламувало результати дослідження з хибними висновками у 2010 році, не заявило про неправдивість наведених фактів і висновків, коли це стало незаперечним? Тут є підстава для важливих для нас уроків щодо академічної доброчесності, залучення наукової громадськості, забезпечення довіри до науки.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/0zFFM>, <https://qrpage.net/qr/H0mDQ>

Фото: скріншот /Марк Уілсон/ Getty Images

#НРАТ_Усі_новини #НРАТ_Науковцям_новини #НРАТ_Освітянам_новини
#НРАТ_НауковіВидання_новини #НРАТ_АкадемДоброчесність

2025-08-18